

בס"ד, ה' תשרי התשפ"ו

זבחים י"ג – מחשבה בהילוך ובקבלת הדם, דיני פיגול, והאם טבילת אצבע מפגלת

שאלות:

1. גדי כהן לקח את דם הפסח והלך לזרוק במזבח בדרך הוא חשב שזה שלמים, הקרבן פסול?

המשנה: דיני מחשבה מעורבת ופסול הילוך

הגמרא עוברת למשנה חדשה, שעוסקת בדינים של מחשבת פסול בקורבנות.

○ דין המשנה:

- **קורבנות ששחטן שלא לשמן:** המשנה חוזרת על הדין שפסח וחסאת שנשחטו שלא לשמן – פסולים.
- **מחשבה מעורבת:** המשנה מפרטת גם את הדין במקרה של מחשבה מעורבת (חצי "לשמה" וחצי "שלא לשמה") באחת מארבע עבודות הדם (שחיטה, קבלה, הילוך, זריקה). לדוגמה, "שחטו לשם פסח ולשם שלמים". בכל המקרים הללו – הקורבן פסול.
- **מחלוקת על פסול הילוך:**
  - **תנא קמא:** מחשבת פסול בהילוך הדם פוסלת את הקורבן.
  - **רבי שמעון מכשיר,** בטענה שהילוך אינו עבודה הכרחית ("אפשר בלא הילוך, שוחט בצד המזבח וזורק").
  - **רבי אליעזר** מציע דין ממוצע: רק הילוך שהוא "צריך" (הכרחי) – מחשבת פסול בו פוסלת. אבל בהילוך ש"אינו צריך" – אין מחשבה פוסלת.

2. יוסי כהן קיבל את דם החטאת בכלי, ותוך כדי חשב לאכול את הבשר למחרת. האם הקורבן פסול?

פסול מחשבה בקבלת הדם

הגמרא מקשה על דין המשנה, שקבעה שמחשבת פסול פוסלת גם בעבודת קבלת הדם.

- **הקושיה מברייתא של רבי עקיבא:** הגמרא מביאה ברייתא שדורשת בהתחלה כיצד לומדים שהמילה "וְהִקְרִיבוּ" עוסקת בעבודת קבלת הדם. בהמשך, הברייתא לומדת מזה שנאמר "וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֵן הַכֹּהֲנִים" שעבודת הקבלה צריכה להיעשות על ידי כהן כשר (לא חלל או בעל מום) ובכלי שרת (לבוש בבגדי כהונה), כי "כהנים" משמע בכיהונם. **רבי עקיבא** חולק על הלימוד הזה ומציע לימוד אחר, מגזרה שווה, לאותו הדין.
- **הדו-שיח בין רבי טרפון לרבי עקיבא:** **רבי טרפון** פונה ל**רבי עקיבא** ואומר לו, "אקפח את בניי אם לא שמעתי שיש הבדל בין קבלה לזריקה", ואיני זוכר את הפרטים, ואילו אתה בלימודך עושה את הקבלה כשאר העבודות? בתגובה, **רבי עקיבא** דורש ומפרט מספר הבדלים בין זריקה לקבלה:

1. "קבלה לא עשה בה מחשבה כמעשה, זריקה עשה בה מחשבה כמעשה" (לכאורה משמע שמחשבה לא פוסלת בקבלה, לא מחשבת פיגול ולא מחשבת שלא לשמו).

2. על קבלה בחוץ אין עונש כרת, אבל על זריקה בחוץ יש כרת (כי קבלה לא מופיעה בפרשת שחוטי חוץ).

3. אם פסולים קיבלו את הדם, אין עליהם עונש מיתה, אבל אם זרקו – יש (כמו שהגמרא לומדת בסוף המסכת).

רבי טרפון משבח את **רבי עקיבא** על כך שדרש מעצמו והגיע בדיוק לשמועה שהוא עצמו שכח.

○ **הסתירה למשנתנו:** מכל מקום, עולה מדברי **רבי עקיבא** סתירה למשנתנו שמחשבת פסול **לא** פוסלת בקבלה, המשנה שלנו כללה את הקבלה בין ארבע העבודות שבהן מחשבת 'שלא לשמו' פוסלת.

○ **רבא מתרץ** שיש לחלק בין שני סוגי מחשבות פסול:

▪ הבריייתא של **רבי עקיבא**, שאומרת שאין פסול בקבלה, עוסקת במחשבת **פיגול**.

▪ המשנה שלנו, האומרת שיש פסול בקבלה, עוסקת במחשבת **"שלא לשמה"**.

○ **הקושיה על תירוצו של רבא:** הגמרא מקשה על התירוץ הזה מבריייתא אחרת, שדורשת את הפסוק **"וְאִם הָאָכַל יֶאֱכַל מִבְּשָׂר זָבַח שְׁלֵמִיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה"**. כפי שהגמרא לומדת לקמן (דף כ"ט), מדובר במי שחושב בשעת אחת העבודות לאכול מהזבח לאחר זמנו.

והבריייתא לומדת שהעבודות שבהן מחשבת פיגול פוסלת הן אלו הדומות לזריקה – שהן עבודות המעכבות את הכפרה ומביאות לידי אכילה. לכן, היא כוללת גם שחיטה וקבלה, אבל מוציאה מן הכלל את שפיכת השיריים והקטרת האימורים (שלא מעכבים כפרה). מכל מקום, יוצאת סתירה לתירוצו של **רבא**, שאמר שמחשבת פיגול לא פוסלת בקבלה.

○ **יישוב הסתירה:** הגמרא מתרצת שאין סתירה, ויש להבחין על איזו עבודה עתידית חושבים. מחשבת פיגול פוסלת בעבודות (כמו שחיטה וקבלה) רק בתנאי שהמחשבה היא לגבי "אכילה" עתידית, בין אם אכילת אדם ובין אם "אכילת מזבח" (כמו שפיכת שיריים). כלומר צריך עבודה מסוג מיוחד שמעכבת כפרה, ומחשבה בה מסוג אחר של אכילה.

▪ **למשל:** אם אדם שוחט על מנת לקבל את הדם למחר, זה לא פיגול, כי קבלת הדם לא נחשבת "אכילה". אבל אם בשעת קבלת הדם הוא חושב לאכול את הבשר מחוץ לזמן, זהו פיגול.

▪ באותו אופן, הגמרא מגיעה למסקנה לגבי שפיכת השיריים: אם בשעת שפיכת השיריים עצמה הוא חושב לאכול את הבשר למחר, זה לא פיגול, כי שפיכת שיריים לא מעכבת כפרה. אבל, אם בשעת השחיטה הוא חשב לשפוך את השיריים (שהיא "אכילת מזבח") מחוץ לזמן – זהו פיגול.

3. יוחנן כהן טבל את האצבע בדם להזות מחטאת עבודה זרה על מנת לשפוך את הדם למחר, הקרבן פסול?

האם טבילת אצבע מפגלת?

הסוגיה ממשיכה לדון בדיני פיגול, ועוברת לשאלה האם "טבילת אצבע" – שהיא עבודה ייחודית לחטאות הפנימיות – יכולה לגרום לפיגול.

שתי דעות בשאלה:

- **רבי יהודה בריה דרבי חייא ורבי יהושע בן לוי** שמעו בקבלה שטבילת אצבע **כן** מפגלת.
- **רב פדא וריש לקיש** דוחים זאת, בטענה ש"כלום למדנו פיגול אלא משלמים" (מהפסוק "וְאִם הָאָכַל יֹאכְל"), ובשלמים אין בכלל עבודה של טבילת אצבע.
- הגמרא **מקשה** על ההנחה שלומדים את כל דיני הפיגול משלמים אחד לאחד. הרי קיים כלל ש"כהרצאת כשר, כך הרצאת פיגול", כלומר, כדי להתחייב בכרת על אכילת פיגול, כל שאר עבודות הקורבן צריכות להיות כשרות.
  - אם ככה, בשלמים, אם אחת העבודות הבאות נעשתה 'שלא לשמה' – הקורבן עדיין יהיה פיגול (כי 'שלא לשמו' לא פוסל בשלמים).
  - אבל בחטאת, אם אחת העבודות הבאות נעשתה 'שלא לשמה' – הקורבן נפסל, ולכן הוא כבר לא פיגול.
  - מכאן הוכחה ברורה שלא כל דיני הפיגול בחטאת זהים לשלמים.
- **המסקנה העקרונית:** הגמרא מגיעה למסקנה שלא לומדים משלמים את פרטי העבודות, אלא רק את העיקרון הכללי: **שמחשבת פיגול פוסלת רק בעבודה שהיא הכרחית ומעכבת את הכפרה באותו קורבן ספציפי**. והעיקרון הכללי הזה מיושם בכל קורבן לפי דיניו הייחודיים.
- **יישום הכלל על טבילת אצבע:** לפי העיקרון הזה, מכיוון שטבילת אצבע היא עבודה הכרחית ומעכבת כפרה בחטאות פנימיות, שמחשבת פיגול במהלכה תפגל את הקורבן.
- **הוכחת רב מרי ממנחות ודחייתה:** רב מרי מנסה להביא סיוע לעיקרון הזה מהמשנה במנחות, שלומדת שעבודות במנחה מפגלות באנלוגיה לעבודות הזבח. הוא מנסה להוכיח שכמו ש"נתינת הקומץ בכלי" במנחה לא דומה ישירות לאף עבודה בזבח, ובכל זאת היא מפגלת כי היא "עבודה חשובה שאי אפשר בלעדיה", ככה גם טבילת אצבע. **אבל הגמרא דוחה** את הסיוע הזה, כי ייתכן שנתינת הקומץ בכלי כן דומה לעבודת הקבלה בזבח, ולכן אין מכאן הוכחה.
- **ניסיון לתלות את הדין במחלוקת תנאים:** הגמרא מציעה שאולי השאלה האם טבילת אצבע מפגלת תלויה במחלוקת תנאים, בשתי ברייתות סותרות שהגמרא מביאה לגבי טבילת אצבע.
- הגמרא דוחה את הניסיון הזה, בהצעה שאולי הברייתות לא בהכרח חולקות בטבילת אצבע, אלא הם שנויות במחלוקת **רבי שמעון וחכמים** שראינו לגבי פיגול בהולכה.
- אבל הגמרא **מקשה** על הדחייה כי לפי **רבי שמעון** אין בכלל פיגול בשום עבודה של חטאות פנימיות (כי הן לא על המזבח החיצון כשלמים), ולא דווקא בטבילת אצבע.

והגמרא תמשיך לדון ביישוב של הסתירה בברייתות בדף הבא.